

Norsk Folkehjelp

FAGFORBUNDET
www.fagforbundet.no

Norsk våpenhandel og militært samarbeid med Israel

Skrevet av Alexander Harang for Fagforbundet og Norsk Folkehjelp
Utgitt november 2012

Innledning	3
Norsk våpenhandelpolitikk overfor Israel	4
Norsk krigsmateriell i Israels arsenal	5
Israels militærindustrielle kompleks	9
En særlig eksportrettet våpenindustri	10
Stridstestede våpen: det store salgsargumentet	11
Reeksport av norsk krigsmateriell til Israel fra EU og USA	12
NATO og Israel	14
EU Security Research Program og israelsk krigsmateriellindustri	15
Israelsk oppkjøp av norsk forsvarsindustri	17
Drone-boom	18
Norsk-israelsk industrimøte i USAs droneproduksjon	19
Konklusjon og anbefalinger	21
Vedlegg 1: EU Security prosjekt i FP7 hvor både norske og israelske partnere deltar	23
Vedlegg 2: Oversikt over verdien av innvilgede lisenser for eksport av krigsmateriell fra EU-land til Israel i 2010	24

Forkortelser

AMRAAM: Advanced Medium Range Air-to- Air Missile
BICC: Bonn International Center for Conversion
CEP: Circular Error Probability
FD: Forsvarsdepartementet
IAI: Israel Aerospace Industries
GMI: Global Militarization Index
IDF: Israel Defense Forces
IEICI: Israel Export and International Cooperation Institute
IMI = Israel Military Industries
KDS = Kongsberg Defence Systems
NATO = North Atlantic Treaty Organization
RDX = Research Department Explosive
UAS = Unmanned Aircraft System
UAV = Unmanned Aerial Vehicle
UD = Utenriksdepartementet

Innledning

I denne rapporten ser vi på norske bånd til Israels militærvesen og våpenindustri. Dette gjør vi fordi forbindelsene mellom israelsk krigsindustri og okkupasjonen er sterke. Israels krigsindustri er avgjørende for opprettholdelsen av Israels nå 45 år lange okkupasjon av Vestbredden og Gazastripen, og de mange dokumenterte overgrepene som daglig skjer under dette okkupasjonsregimet. Militært samarbeid og våpenhandel med Israel bidrar til å styrke dette regimet. Vi mener derfor at norske myndigheter og norske selskaper verken bør samarbeide med det israelske militærvesenet eller landets forsvars- og sikkerhetsindustri. Ved å ha en klar og konsistent holdning til å ikke tillate strategisk samarbeid kan Norge gi et klart signal om at Israels okkupasjonspolitikk er uakseptabel.

Norge har allerede en restriktiv holdning til Israel på det militære området, men dette er først og fremst knyttet til at det ikke innvilges lisens for eksport av våpen til Israel. Et hovedpoeng i denne rapporten er at Norge på samme grunnlag bør stoppe militær samhandling også på andre områder. På tross av eksportforbudet importerer eksempelvis Norge store mengder krigsmateriell fra Israel. Det er også et viktig salgsargument for israelsk krigsmateriell at utstyret er "stridstestet" i Det okkuperte palestinske området. Rapporten ser nærmere på slike paradoks, og analyserer handel og utvikling av strategiske varer i denne sammenheng.

Selv om det er forbudt å eksportere våpen fra Norge til Israel, finner norsk krigsmateriell allikevel veien til Israel. Våpen produsert i norskeide fabrikker i utlandet og våpensystem med norskproduserte deler brukes i dag i stort omfang av Israel. Norge eksporterer også krigsmateriell til våre allierte uten å kreve garanti for at dette materiellet ikke videre-eksporteres til Israel, selv om disse alliertes praksis er å eksportere tilsvarende krigsmateriell til nettopp Israel.

Norge samarbeider også strategisk med Israel gjennom forsvars- og forskningspolitikk. Gjennom NATO driver Norge militærpolitisk samarbeid med Israel. Norge deltar også i det europeiske forskningsprogrammet EU Security, hvor også israelske militærindustri bidrar aktivt.

I lys av alle disse utfordringene er det særlig viktig å være klar over Israels fremskutte posisjon i det militære dronemarkedet, som vi tar en nærmere kikk på mot slutten av denne rapporten.

Denne rapporten viser at det er et sterkt behov for en mer konsistent og samstemt norsk holdning på feltet. En hovedanbefaling er derfor at Norge bør sørge for å ha en avklart holdning om ikke å samarbeide med israelsk militærvesen og våpenindustri på de ulike områdene denne rapporten tar for seg.

Norsk våpenhandelpolitikk overfor Israel

Norge praktiserer i dag eksportforbud for krigsmateriell til Israel. Dette er en politikk den sittende regjering har vært svært klar på siden den tiltrådte i 2005, men som i praksis strekker seg tilbake til Bondevik II regjeringen. Norge har ikke tillatt strategisk eksport til Israel siden 2002.¹ Siden den tid har Israel kun vært synlig i norsk eksportkontrollstatistikk i forhold til avslag på lisens om eksport av krigsmateriell. I perioden 2003 til 2010 ble det gitt slike avslag på søknad om eksport av krigsmateriell til Israel i 2003², i 2008³, i 2009⁴ og i 2010⁵. Det er viktig å understreke at det kan være mange grunner til disse avslagene, og disse trenger ikke nødvendigvis å ha med politiske forhold i mottakerland å gjøre. Siden Utenriksdepartementet (UD) ikke offentliggjør sine begrunnelser for disse avslagene landspesifikt, kan vi heller ikke diskutere avslagene mer inngående i forhold til mottakerlandets politiske situasjon.

Den sittende regjering har ikke fremlagt noen helhetlig strategisk politikk ovenfor Israel. I følge Klassekampen er regjeringens begrunnelse for eksportnekten til Israel at man "definerer Israel som en okkupasjonsmakt og bosettingene på Vestbredden som i strid med folkeretten".⁶ Dette er imidlertid ikke uttrykt like entydig i regjeringens årlige eksportkontrollmeldinger til Stortinget, selv om mye kan tyde på at det er nettopp dette som ligger til grunn for den sittende regjeringens politikk på området. Dette hindrer uansett ikke Norge fra å importere krigsmateriell fra Israel, eller fra israelsk våpenindustri i andre land. Tidligere statssekretær i Forsvarsdepartementet (FD), Roger Ingebrigtsen, uttrykker forholdet til militære anskaffelser fra Israel på denne måten i 2012: "Utgangspunktet er det samme som for enhver annen anskaffelse av forsvarsmateriell til Forsvaret: Det er Forsvarets behov for materiell som er styrende for hva som anskaffes. Valg av leverandør skal således baseres på en avveining av forhold som funksjonalitet, pris og kvalitet." Denne uttalelsen er identisk med en tilsvarende uttalelse vår forrige forsvarsminister ga til Stortinget i samme spørsmål i 2010.⁷ På dette grunnlag har den sittende regjering importert krigsmateriell fra Israel til en verdi av 64 millioner NOK siden den kom til makten i 2005.⁸

Det norske Forsvaret har siden 1982 praktisert krav om industrielt samarbeid eller gjenkjøp ved anskaffelser av en viss størrelsesorden. Siden januar 2008 har grensen for slike krav om gjenkjøp vært 50 millioner NOK. Dette innebærer at Norge krever å få eksportere krigsmateriell til stater en importerer tilsvarende fra om denne importen er på mer enn 50 millioner NOK. Siden Norge har eksportforbud for krigsmateriell til Israel, kan enkelteksporter fra Israel til Norge derfor ikke overstige en verdi på 49,9 millioner NOK.

Det å importere våpen fra Israel er allikevel mer sensitivt for den sittende norske regjering

---

1 Sist gang Israel var synlig på den norske våpeneksportstatistikken var i Stortingsmelding 35 (2002-2003), side 30, hvor det fremkommer at det ble eksportert strategiske tjenester (reparasjon av krigsmateriell) i 2002.

2 Stortingsmelding 41 (2003-2004), side 38

3 Stortingsmelding 42 (2008-2009), side 55

4 Melding til Stortinget 21 (2010-2011), side 59

5 Melding til Stortinget 25 (2011-2012), side 54

6 Simen Tallaksen og Johan Brox: "Kjøper mer av Israel - De rødgrønne har godkjent kjøp av israelsk forsvarsmateriell for 174 millioner kroner"

Klassekampen 6. januar 2012, side 8

7 Skriftlig spørsmål fra Ivar Kristiansen (H) til forsvarsministeren, Dokument nr. 15:1610 (2009-2010),

Innlevert: 23.08.2010, Sendt: 23.08.2010, Besvart: 30.08.2010 av forsvarsminister Grete Faremo

8 Uttalt av Forsvarsminister Espen B. Eide i Dagsnytt 18, 6. januar 2012. Lyddopptak er tilgjengelig på: http://fredslaget.no/images/upload/Debatt_Harang_Eide_06.01.12.mp3 Beløpet 64 millioner NOK er også konfirmert som det korrekte for Israel importen under den rødgrønne regjeringen pr januar 2012 av seniorrådgiver i FD Gard Sveen pr epost av 12. januar 2012.

enn annen våpenimport. FD gjør i dag en politisk vurdering om hensiktsmessigheten av våpenimporten fra Israel som er annerledes enn fra nære allierte som Sverige.⁹ Høsten 2010 hadde vi en viss offentlig debatt¹⁰ om nettopp dette, og VG meldte i den anledning at FD ved fem anledninger de to siste årene hadde gitt Israel beskjed om at det var uaktuelt å kjøpe krigsmateriell av israelske selskaper "på grunn av den betente situasjonen i Midtøsten".¹¹ Det var særlig en avvisning av det israelske selskapet Rabintex sitt tilbud om hjelmsikter som lå til grunn for debatten. Dette ledet til en runde i Stortinget, hvor Høyre spurte Forsvarsministeren om gjeldende politikk ovenfor Israel. I ministerens svar kommer det tydelig frem at norsk importpolitikk ikke er endret under den sittende regjering.¹² I totalt tre av de fem tilfellene hadde avvisningen sin bakgrunn i at anskaffelsene hadde en antatt kontraktsverdi som overskrider gjenkjøpsgrensen på 50 millioner NOK. Ut over dette har regjeringen også vektlagt det aktuelle materiellets politiske sensitivitet i disse beslutningene. I denne forbindelse vurderes det blant annet hvorvidt materiellet er av styrkebeskyttende og defensiv karakter, eller om materiellet kan karakteriseres som skarpt og offensivt. En viktig del av begrunnelsen for avvisningen av Rabintex tilbudet var den ekstraordinære situasjonen som hadde oppstått som følge av den israelske militæroperasjonen i Gaza. FD kommuniserte den gang sin begrunnelse for avgjørelsen først til leverandøren, og så senere til israelske myndigheter.¹³

På denne bakgrunn er det en klar anbefaling at import av krigsmateriell fra Israel bør forbys på samme grunnlag som Norge forbyr egen eksport av krigsmateriell til Israel. Dagens norske politikk, som er å nekte eksport men tillate import, bygger opp om det samme israelske militærindustrielle komplekset som man søker å begrense samhandlingen med gjennom eksportforbudet. Som vi skal se senere i denne rapporten blir israelsk krigsmateriell utviklet, testet og promotert på det internasjonale våpenmarkedet i kontekst av okkupasjonen og dertil stridshistorie. Norge bør derfor innføre en fullstendig strategisk boikott av Israel på dette området, hvilke også vil innebære at Forsvaret ikke lenger kan importere varer og tjenester fra israelsk krigs- og sikkerhetsindustri.

Norsk krigsmateriell i Israels arsenal

Selv om Norge ikke tillater våpeneksport direkte til Israel brukes en rekke norske våpen og delvis norskutviklede våpensystem av det israelske militæret. Dette skjer fordi norsk våpenindustri bidrar med komponenter og innsatsvarer i større våpensystem som importeres til Israel fortrinnsvis fra USA, og fordi norsk våpenindustri produserer våpen i andre land med mindre restriktiv eksportpolitikk, som så eksporterer våpen derfra til Israel. Det aller meste av krigsmateriellet som Israel i dag importerer kommer fra USA. Derfor er også USA, som også er den desidert største importøren av norsk krigsmateriell, det store transittlandet for norsk våpenteknologi til Israel.

---

9 Uttalt av Forsvarsminister Espen Barth Eide i Dagsnytt 18, 6/1 2012. Opptak er tilgjengelig på: http://fredslaget.no/images/upload/Debatt_Harang_Eide_06.01.12.mp3

10 Se eksempelvis: "Krf og H vil stoppe Faremos Israel boikott", *Vårt Land*, 2. september 2010

11 VG 19. august 2010, se også Norge i Dag lederen: "Regjeringen boikotter Israel-anbud" fra 18. oktober 2010

12 Skriftlig spørsmål fra Ivar Kristiansen (H) til forsvarsministeren, Dokument nr. 15:1610 (2009-2010), Innlevert: 23.08.2010, Sendt: 23.08.2010, Besvart: 30.08.2010 av forsvarsminister Grete Faremo

13 Sitat fra Faremos svar til Kristiansen, se: Skriftlig spørsmål fra Ivar Kristiansen (H) til forsvarsministeren, Dokument nr. 15:1610 (2009-2010), Innlevert: 23.08.2010, Sendt: 23.08.2010, Besvart: 30.08.2010 av forsvarsminister Grete Faremo

Blant de mest omtalte eksemplene på norsk våpenteknologi i bruk i Israels krigføring, er Mk-211 ammunisjon og M72 raketten. Disse norske våpnene er også innrømmet brukt av Israel i krig i Gaza og Libanon på 2000- tallet.¹⁴ Raketter som Hellfire, AMRAAM og Sidewinder er også delvis norskutviklede og eller norskproduserte, og tjener i dag som sentrale element i den israelske krigsmakten. Disse våpnene er også benyttet til drap av sivile i Israels kriger over tid.

Når det gjelder Hellfire missilet (AGM-114) benytter denne raketten drivstoffet RDX, som produseres av Chemring Nobel på Hurum. Denne RDXen eksporteres fra Norge til USA, hvor Lockheed Martin konsernet setter sammen selve raketten. Dette luft-til-bakke missilet brukes i dag av hele 21 land, deriblant også Israel.¹⁵ Israel bruker Hellfire i stort omfang til angrep fra helikoptre og førerløse fly (droner). Israel har tatt sivile liv på okkuperte områder ved en lang rekke anledninger med bruk av Hellfire. Det er særlig Erling Borgens dokumentar "Et lite stykke Norge"¹⁶, som har satt dette norske bidraget til israelsk krigsmakt på dagsorden i Norge. Amnesty har jobbet med saken siden 2006¹⁷, og en rekke andre organisasjoner og journalister har også omtalt og gravd i saken gjennom 2000- tallet.

M72 er en Nammoproduisert skulderavfyrt rakettkaster som også brukes av Israel Defense Forces (IDF). Det var særlig NRK Brennpunkts dokumentar fra 2009 om bruk av M72 i Gaza-krigen som gjorde dette norske bidraget til den israelske krigsmakten allment kjent. Dokumentaren viste at store kvanta av M72, produsert på Nammo Talley i Arizona, ble brukt i operasjon Støpt Bly.¹⁸ Siden det norske Nammo konsernet kjøpte Talley Defense Systems i 2006, har denne fabrikken kun hatt amerikanske myndigheter som kunde for dette våpenet. Det israelske infanteriet har så gode erfaringer med våpnene fra den norskeide fabrikken i USA, at de bestilte 28 000 eksemplarer av den nyeste utgaven, M72A7, høsten 2008. Etter behandling i Defense Security Cooperation Agency, ble transaksjonen anbefalt gjennomført overfor den amerikanske Kongressen.¹⁹ Det er derfor enkelt å holde oversikt over hvor mange M72 som er eksportert fra norske Nammo i USA til Israel, da den amerikanske rapporteringen på feltet er svært god. For året 2009 kan vi eksempelvis lese av "Report to Congress on Department of Defense sales of significant military equipment to foreign entities, fiscal year 2009", fra juli 2010, at hele 5 500 M72 raketter, produsert av Nammo Talley i Arizona, ble eksportert til Israel dette året, og at verdien av denne kontrakten var 10 514 900 USD.²⁰ Norsk politikk er i denne sammenheng at norske våpenprodusenter i utlandet skal følge vedkommende stats eksportregler, og at norsk eksportpolicy dermed ikke anses relevant. Dermed kan norske bedrifter enkelt unngå det norske eksportforbudet ved å levere våpen fra land som USA.

Når Norge i utgangspunktet ikke tillater eksport til Israel bør det også anses å være i statens interesse at norske våpeneksporterende bedrifter i utlandet ikke skal opptre i strid med

---

¹⁴ Se Tove Lie og Øystein Mikalsens bok "Fredsnasjonens grenseløse våpenhandel", utgitt på Aschehoug i 2012. På side 156 og side 163 fremkommer det også at de vitnesbyrd om israelsk bruk av de norske våpnene her for første gang dokumenteres.

¹⁵ For en opplisting av Hellfire brukerne, se: http://en.wikipedia.org/wiki/AGM-114_Hellfire

¹⁶ Se eksempelvis: <http://www.tv2.no/nyheter/utenriks/et-lite-stykke-norge-dreper-sivile-paa-gazastripa-2495851.html>

¹⁷ se eksempelvis deres brev til Utenriksministeren om forholdene av 29. mars 2006, tilgjengelig på: <http://theme-pages.code.no.amnesty.org/print/4515>

¹⁸ Se: <http://www.nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/1.6467936>

¹⁹ "Tarjei Leer Salvesen, Renie Thorleifson og Erik Martiniussen i "Norge tjener på våpensalg til Israel", NRK 10. februar 2009, se: <http://www.nrk.no/programmer/tv/brennpunkt/1.6467936>

²⁰ Se rapportens side 19. Rapporten er tilgjengelig her:

http://www.acq.osd.mil/dpap/cpic/cp/docs/DoD_Sales_of_Significant_Military_Equipment_to_Foreign_Entities_Fiscal_Year_2009.pdf

denne policy. I Nammo Talley tilfellet kan dette ryddes opp i umiddelbart, da staten selv eier 50 % av aksjene i selskapet, og Talley er en egen divisjon av selskapet. Dette er også blitt foreslått ved begge anledninger den sittende regjering har lagt frem sine Stortingsmeldinger²¹ om "aktivt eierskap" i industrien.²² Her er altså regjeringen gjort klar over manglende samstemthet, og velger allikevel å tillate selv statseide våpeneksporterende bedrifter i utlandet å opptre i strid med norsk eksportpolicy på feltet.

I behandlingen av den første eierskapsmeldingen fra den siste regjeringen, i mars 2007, ble det også indirekte henvist til denne problemstillingen i Stortingets merknader til meldingen. I Næringskomiteens Innst. S. Nr 163 (2006-2007) heter det på side 29 at: "Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstre- parti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at de statlige selskapene i utformingen av etiske retningslinjer blant annet skal vurdere de hensyn som ligger til grunn for Pensjonsfondets etiske retningslinjer." Og videre at "Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Venstre viser samstundes til saka omkring Nammo AS sitt oppkjøp av Talley Defense Systems, og understrekar betydninga av særskilt merksemd omkring korleis etiske retningslinjer vert fylgt opp i praksis og kommunisert til opinionen."

Sidewinder er en rakett som Israel bruker i stort omfang. Dette er en luft-til-luft rakett som er delvis utviklet og produsert av Nammo, da i samarbeid med det amerikanske Raytheon, Ford Aerospace og Loral Corporation. Sidewinder har vært i bruk i hele seksti år, og finnes derfor i mange varianter. Boeing har i dag en kontrakt for leveranse av Sidewinder til den amerikanske marinen, hvilket garanterer at missilet vil være i operativ tjeneste til minst 2055. Hovedkontraktøren for den europeiske produksjonen av Sidewinder AIM-9L modell er det tyske selskapet Diehl BGT Defence. Nammo er i dag underleverandør av rakettmotorer for dem.²³ Nammo har laget rakettmotorer til Sidewinder siden 1960- tallet, og produserer i dag alle rakettmotorene til AIM-9L modellen. Samlet har Nammo produsert mer enn 40 000 rakettmotorer til Sidewinder.²⁴ AIM-9L har vært i produksjon siden 1978. Israel har store mengder av denne raketten i sitt arsenal, og de brukes ofte. I Libanon-krigen i 1982 ble eksempelvis 51 av de 57 syriske MIG flyene som ble nedskutt av Israel tatt ut med nettopp denne raketten. I tillegg til Israel bruker 38 andre stater Sidewinder- raketten i dag.

AMRAAM²⁵ er også en rakett Nammo samarbeider med amerikanske Raytheon om å produsere. Dette er også en svært populær luft-til-luft rakett. Mer enn 2900 AMRAAM er hittil avfyrt, og denne raketten er integrert i kampflyene Gripen, Eurofighter, Harrier, Joint Strike Fighter, F-4, F-15, F-16, F-18 og F-22. Raketten brukes også i batterier fra bakken mot luftmål.²⁶ AMRAAM er også avgjørende utrustning for det israelske kampflyvåpenet. AMRAAM brukes som standardutrustning både på de israelske F-16 og F-15 jagerflyene, hvilke i dag utgjør det israelske kampflyvåpenet. AMRAAM-raketten brukes i dag av 35 land i tillegg til Israel. Nammo gjorde i 2010 en avtale med Raytheon om videreutvikling av en ny generasjon

---

²¹ De meldingene det her refereres til er: Mld. St 13 (2010-2011) og St. Mld 13 (2006-2007)

²² Foreslått av Norges fredslag både under behandlingen av eierskapsmeldingen i 2006 og tilsvarende i 2011.

²³ Se Nammos egen omtale av egen medvirkning på: <http://www.nammo.com/Products-and-Services/Rocket-Motors/Sidewinder/>

²⁴ Se Pressemelding av 28. april 2010 fra Raytheon, tilgjengelig på:

<http://raytheon.mediaroom.com/index.php?s=43&item=1547&pagetemplate=release>

²⁵ Se Raytheons presentasjon av missilet på: <http://www.raytheon.com/capabilities/products/amraam/>

²⁶ Se Nammos omtale i 2012, "Raytheon partners with Nammo for second source of AMRAAM motors", tilgjengelig på: <http://www.nammo.com/News/Raytheon-partners-with-NAMMO-for-second-source-of-AMRAAM-motors/>

rakettmotorer for AMRAAM-missilet²⁷, og i 2012 landet selskapet dette kvalifiseringsprogrammet med en avtale om AMRAAM leveranser de neste 15 år. Som en direkte følge av dette åpnet Nammo en ny montørfabrikk for raketten i august 2012.²⁸ Det er dermed trygt å si at Nammo vil bidra til israelsk våpenmakt gjennom AMRAAM-leveranser i overskuelig fremtid. Selv anslo Nammo i 2010 at selskapet vil kunne omsette for om lag 1,5 milliarder NOK over de neste ti årene på sin AMRAAM-produksjon.²⁹ Etter Nammos 2012 avtale om videre produksjon av raketten er dette estimatet oppjustert til 3 milliarder over de neste 15 årene.³⁰

Den omstridte ammunisjonen MK-211 produseres også av Nammo. Dette er en runde i kaliber .50 (12,7 mm x 99 mm NATO), som er produsert for rifleskyting mot materielle mål. Det er også norsk politikk å kun bruke denne ammunisjonen på denne måten. Andre brukere av ammunisjonen har allikevel en annen praksis, og bruker ammunisjonen også direkte mot mennesker.³¹ IDF bruker Mk-211 i stort omfang, og hver eneste kule i disse rundene er produsert av Nammo i Norge.³²

Den Internasjonale Røde Kors-komiteen har tatt til orde for at bruken av denne ammunisjonen direkte mot mennesker er i strid mot internasjonal rett. Dette fordi ammunisjonen anses å ha en spesiell ekspanderende effekt, såkalt "dum-dum" effekt, hvilke strider mot St. Petersburg erklæringen av 1868³³. Dette ledet i sin tid også Stortinget til å behandle et lovforslag³⁴ om eksportforbud mot akkurat denne ammunisjonen. Stortinget valgte å avslå dette forslaget.³⁵ Det finnes en rekke vitneutsagn om at israelske militære bruker denne ammunisjonen direkte mot mennesker.³⁶ Den Internasjonale Røde Kors Komiteen har også uttalt at denne type bruk av ammunisjonen er sannsynlig.³⁷ Denne norske ammunisjonen blir både eksportert fra Norge til USA, og produsert i USA, Malaysia og Polen på norsk lisens. Denne lisensierte produksjonen er såkalt "assembly-produksjon", hvilke innebærer at man kun setter sammen ferdiglagde ammunisjonsdeler (hylse, kule, krutt og tennhette) til hel ammunisjon. Alle kulene som brukes i denne produksjonen er produsert på Nammos fabrikk på Raufoss. Selv om ammunisjonen dermed importeres til Israel fra USA, Malaysia eller Polen skyter ammunisjonen altså norske kuler.

---

27 Se Raytheons pressemelding fra 28. april 2010, tilgjengelig på:

<http://raytheon.mediaroom.com/index.php?s=43&item=1547&pagetemplate=release>

28 Bjørn Erik Berntsen: "Åpnet ny fabrikk", *Oppland Arbeiderblad* 29. august 2012

29 Per Elien Dalløkken: "Nammo sjefen frykter forsvarskutt", *Teknisk Ukeblad*, 20. april 2011.

30 Forsvarsdepartementets nyhetssak fra 3. juli 2012: "Statssekretæren fikk besøk av Raytheon".

31 Se eksempelvis: Tove Lie og Øystein Mikalsens bok "Fredsnasjonens grenseløse våpenhandel", side 13 og side 129

32 Tove Lie og Øystein Mikalsen: "Fredsnasjonens grenseløse våpenhandel", side 129, Aschehoug forlag 2012

33 St. Petersburg-erklæringen av 1868 setter forbud mot bruk av ammunisjon under 400 gram som eksploderer i menneskekroppen. Formålet med dette, som er et av humanitærrettens eldste prinsipper og etablert, internasjonal sedvanerett, er å beskytte soldater mot ammunisjon som gir unødvendig store skader eller lidelser. Den Internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), er gitt ansvaret for å føre tilsyn med at disse bestemmelsene blir respektert.

34 Dokument 8:33 (2003-2004): "Forslag fra stortingsrepresentantene Kjetil Bjørklund, Bjørn Jacobsen, Magnar Lund Bergo og Hallgeir H. Langeland om midlertidig eksportforbud for 12,7 mm flerbruksammunisjon fra Norge"

35 *Jamfør: Innst. S. nr. 6 (2004-2005)*

36 Sist dokumentert i Tove Lie og Øystein Mikalsens bok "Fredsnasjonens grenseløse våpenhandel", Se side 162, side 13 og side 129

37 ICRCs dokument av 18. september 2001 til den andre tilsynskonferansen for konvensjonen som legger restriksjoner på bruken av visse typer konvensjonelle våpen.

Den norske eksporten av Hellfire drivstoff, Mk-211, AMRAAM og Sidewinder til Israel viser hvordan manglende kontroll over del-leveranser og manglende krav om re-eksport klausul ved norsk eksport av innsatsvarer til krigsmateriell gjør det enkelt for norsk våpenindustri å bidra til våpen og våpensystem som brukes i krig og okkupasjon av Israel i dag. En klar anbefaling er derfor at Norge bør kreve re-eksportklausul for alt krigsmateriell som eksporteres, inkludert komponenter og deler, hvor mottaker av det norske krigsmateriellet kreves å garantere for at disse strategiske varene ikke skal ende opp i Israel.

Israels militærindustrielle kompleks

Israel er verdens mest militariserte stat. Den mest anerkjente måten å måle dette på er gjennom Global Militarization Index (GMI), utviklet av Bonn International Center for Conversion (BICC).³⁸ GMI uttrykker den relative vekt og viktighet av staters militærapparats forhold til samfunnet som helhet.³⁹ Med dette utgangspunktet finner BICC at Israel topper de årlige rangeringene av verdens mest militariserte stater hele ti ganger, og kommer inn på andre plass ni ganger, i perioden 1990 til 2009. Det gjennom-militariserte Israel har selvsagt også en betydelig våpenindustri. Denne er som Norges våpenindustri særlig eksportrettet.

Konseptet "militærindustrielt kompleks" illustrerer hvordan lovgivende forsamling i en stat, som bevilger budsjettene for opprustning, bindes sammen med statens forsvarsdepartement som innkjøper av krigsmateriell og våpenindustrien som leverandør av dette krigsmateriellet. Israels militærindustrielle kompleks er svært sterkt. Det betyr at koblingene mellom våpenindustri, militærvesen, utøvende og lovgivende myndighet er mange, tette og sterke. I dag er denne industrien så stor og sterk at den er i stand til å konkurrere om de største våpenkontraktene i verden.

Det er tre statseide giganter i israelsk våpenindustri. Disse er Israel Military Industries, Israel Aerospace Industries og Rafael Advanced Defence Systems. Blant de virkelig store våpenbedriftene i Israel som er privateide er særlig Elbit Systems⁴⁰ og Tardiran gruppen verdt å nevne. GlobalSecurity.org anslår at det i dag er omtrent 150 våpenproduserende selskap i Israel. Disse bedriftene har mer enn 50 000 ansatte.⁴¹ Tar en med de israelskeide våpenfabrikkene i andre land blir tallet langt høyere. Israel lister selv en del av sine våpenproduserende selskaper, men langt fra alle.⁴² Den statlige institusjonen Israel Export and International Cooperation Institute (IEICI) har som oppgave å legge til rette for israelsk våpenhandel og eksport av utstyr fra landets betydelige sikkerhetssektor. IEICI påstår at mer enn 600 israelske selskaper inngår i sikkerhetssektoren, og at disse har omlag 25 000 ansatte.⁴³ Over 300 av disse selskapene eksporterer sine produkter og tjenester.⁴⁴ Hvor stor denne sektoren er, strides imidlertid de lærde om. Eksempelvis påstås det i boka "Surveillance

---

³⁸ Databasen som ligger til grunn for GMI beregningene er tilgjengelig på:

<http://www.bicc.de/ruestungsexport/>

³⁹ De faktorene som påvirker statenes plassering på GMI indeksen er militært forbruk som andel av BNP (vektindikator 5), militært og paramilitært personell i forhold til folketall (vektindikator 4), tunge våpensystem i forhold til folketall (vektindikator 4), militært forbruk i forhold til helseutgifter (vektindikator 3), antall militære reserver i forhold til folketall (vektindikator 2) og antall leger i forhold til militært personell (vektindikator 2).

⁴⁰ Du kan lese mer om Elbits delaktighet i okkupasjon på deres bedriftsprofil her:

<http://whoprofits.s483.sureserver.com/node/22359>

⁴¹ Se: <http://www.globalsecurity.org/military/world/israel/industry.htm>

⁴² Et eksempel finner du her: <http://www.science.co.il/Defense-Companies.asp>

⁴³ Se deres hjemmeside på:

<http://www.gov.il/FirstGov/TopNavEng/Engoffices/EngAuthorities/EngExportInternational/>

⁴⁴ Neve Gordon: "The Political Economy of Israel's Homeland Security", side 8, *The New Transparency*, april 2009

and control in Israel/Palestine” fra desember 2010 at denne sektoren omfatter omlag 4000 selskap som alle bidro til eksport av sikkerhetstjenester og strategiske varer i 2007.⁴⁵

Israel praktiserer omfattende hemmelighold om deres forsvarssektor. Det samme gjelder for landets våpeneksport. Det finnes derfor mindre sikre oversikter over Israels faktiske våpeneksport enn tilfelle er for de fleste andre våpeneksportører. Om vi tar utgangspunkt i hva den israelske stat oppgir som inntekter fra våpeneksporten, ser vi at verdien av eksporten ble anslått til 1,34 milliarder USD i 2011, og at tilsvarende estimat for 2012 er 1,43 milliarder USD.⁴⁶ En andel av denne eksportinntekten går direkte til finansiering av IDF, hvilke også gjør at de israelske forsvarsbudsjettene er ekstremt vanskelig å fastsette den nøyaktige størrelsen av. Et eksempel på dette så vi da Knesset i 2012 besluttet å kutte Israels forsvarsbudsjett med ca. 800 millioner USD⁴⁷, etter at regjeringen hadde økt dette budsjettet med 700 millioner USD 8. januar.⁴⁸ Dette skulle ifølge Finansdepartementets tall tilsa at forsvarsbudsjettet kun fikk en reell vekst på 2,5 % fra 2011 til 2012, slik at det totale budsjettet tilsvarte 14,5 milliarder USD. Siden store inntekter fra våpeneksporten tilføres forsvarsbudsjettet uten at dette føres som inntekter i statsbudsjettet, er imidlertid den reelle kjøpekraften til det israelske militærvesenet langt større enn dette budsjettet.⁴⁹

En særlig eksportrettet våpenindustri

Israels militærindustrielle kompleks er i dag avhengig av Israels krigsmaterielleksport. Dette er en villet politikk fra Israels side, hvor eksportinntektene bidrar til å dekke landets militære utgifter direkte. Dermed bidrar også inntektene fra våpenhandel med Israel til å opprettholde militær okkupasjon. Nettopp derfor er det å ikke kjøpe israelsk krigsmateriell viktig for å motarbeide okkupasjonen.

I 2010 rapporterte de norske krigsmateriellprodusentene om leveranser til det norske forsvaret på 3 milliarder NOK⁵⁰, mens deres krigsmaterielleksport beløp seg til hele 4,3 milliarder NOK.⁵¹ Generelt omtales derfor norsk våpenindustri som særlig eksportrettet. Til sammenlikning anslås det at Israel i 2010 inngikk kontrakter om våpensalg for 7,2 milliarder USD, mens den israelske våpenindustriens leveranser til det israelske forsvaret (IDF) ikke beløp seg til mer enn 2,4 milliarder USD.⁵² Israels våpenindustri er altså spesielt eksportrettet, og svært stor. Våpenkontraktene Israel inngikk i 2010 tilsvarer mer enn 10 % av verdens samlede våpeneksport dette året.

Prognosene for den israelske våpeneksporten i 2012 tilsier at den vil øke kraftig i inneværende år. Dette skyldes i særdeleshet at gigantkontrakter nylig er inngått om leveranser til India (verdi 1,1 milliarder USD)⁵³ og Aserbajdsjan (verdi 1,6 milliarder USD).⁵⁴

---

45 Elia Zureik, David Lyon, Yasmeen Abu-Laban: "Surveillance and control in Israel/Palestine, Population territory and Power", Routledge 2010.

46 David Eshel: "Israel uses special funds to boost spending", Aviation Week, 25. januar 2012.

47 Barbara Oppal: "Record Sale Boosts Israeli Export Forecast for 2012", Defence News nr 1/16 2012

48 AFP: "Israel Hikes Defense Spending By \$700 Million", 8. januar 2012

49 Barbara Oppal: "Record Sale Boosts Israeli Export Forecast for 2012", Defence News nr 1/16 2012

50 Kari Tvedtbråten: "Forsvarsindustrien i Norge – statistikk 2010", FFI-rapport 2011/02264, side 10

51 Ibid side 14

52 United Press International: "Israel hits 7,2 billion in arms exports", 17. juni 2011

53 Yuval Azoulai: "IAI signs \$1.1b arms deal with Asian country", Globes, 9. januar 2012

54 AFP: "Israel inks \$1.6 billion arms deal with Azerbaijan, bringing sophisticated military technology close to Iran", 26. februar 2012, se artikkelen i New York Post på:

http://www.nypost.com/f/print/news/international/israel_inks_billion_arms_deal_with_x2UMNP6eysQ6HwPnM7ENRJ

Samtidig som eksporten til USA og EU har sunket det siste året, vokser de fleste andre markedene israelsk våpenindustri operer i. I begynnelsen av 2012 har blant annet Colombia og Brasil gått til innkjøp av droner fra Israel, mens Sør Korea ser ut til å kjøpe jettfly og raketter. Slikt blir det store penger av. Med unntak av det tyrkiske markedet erfarer heller ikke Israel betydelig politisk motvind for sine våpenkontrakter om dagen. Tyrkia besluttet i september 2011 å innstille alt militært samarbeide med Israel etter konfrontasjonene i kjølvannet av flotilla-aksjonen i 2011⁵⁵, og Gaza-krigen i 2009.⁵⁶ Det siste eksemplet på israelsk tap i denne sammenheng er at Elbit Systems ser ut til å tape mellom 60 og 65 millioner USD på en våpenkontrakt inngått med Tyrkia, som Erdogan-regjeringen valgte å gå bort fra i 2012.⁵⁷

Israelsk våpeneksport har vokst fra omtrent 2 milliarder USD pr år til ca. 7 milliarder USD pr år fra 2001 til 2010.⁵⁸ Et realistisk anslag tilsier dermed at Israel i dag er verdens fjerde største våpeneksportør, og da også den desidert største våpeneksportør pr innbygger. I 2010 ser Israel ut til å ha eksportert våpen for minst 7,2 milliarder USD.⁵⁹ De siste prognoser tilsier videre at dette er en eksport i fortsatt kraftig vekst. Om man bruker SIPRIs Trend Indicator Value⁶⁰, hvor en kan sammenstille verdien av de fleste av lands våpeneksporter, fremstår det imidlertid som om Israel var verdens tiende største våpeneksportør i perioden 2001 til 2010.⁶¹ Tilsvarende faller Israel helt ned på ellefte plass på SIPRI statistikken for 2010 eksporten. Den israelske våpeneksporten dette året er beregnet til kun 472 millioner USD i SIPRI statistikken for dette året. Som forklart ovenfor tilsier altså israelsk hemmelighold innen forsvarssektoren at SIPRI statistikken, som bygger på åpne kilder, ikke gir et korrekt bilde av akkurat dette landets våpeneksport. Da SIPRI statistikken er den som oftest benyttes til å sammenstille staters våpeneksportvolum av politikere og byråkrater verden over, bidrar dette til at man har en tendens til å underkommunisere Israels rolle i den internasjonale våpenhandelen.

Stridstestede våpen: det store salgsargumentet

Et element som forklarer Israels våpeneksportsuksess midt oppe i finanskrisen, er landets særegne tilgang til stridstestet krigsmateriell. Israelsk krigsmateriell markedsføres i dag over hele verden som stridstestet, og utviklet under realistiske, det vil si krigslignende, forhold. Dette er gode salgsargument i dagens internasjonale våpenhandel. Israelske våpenprodusenter har som regel også dette "kvalitetsstemplet" for sine produkter. Et eksempel på hvordan dette brukes er å finne i Elbits markedsføring av Cardom. Dette er et autonomt bombekastersystem som er blitt mer populært etter at våpenet ble brukt under krigen i Gaza i 2008 - 2009. Elbit uttaler i denne sammenheng at: "Israeli army artillery units who operated in the Gaza Strip during Operation "Cast- Led" in 2008, also reported with the Cardom substantial improvement and lower Circular Error Probability (CEP), compared to

---

55 Freedom Flotilla aksjonen var en aksjon der aktivister fra mer enn tyve land forsøkte å bryte den israelske blokaden av Gaza ved å levere hjelpesendinger dit den 5. juli 2011.

56 Se BDS sin reaksjon på at Tyrkia innstilte militært samarbeid med Israel i september 2011 her:

<http://www.bdsmovement.net/2011/bnc-welcomes-turkey-sanctions-7969#.T0M6I5hhzDM>

57 Se: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4188326,00.html>

58 United Press International: "Rise in Israeli security exports", 10. oktober 2010

59 Se United Press International: "Israel hits 7,2 billion in arms exports" fra 17. juni 2011 og Adam Gonn: "News analyses: Israeli arms industry a major economic engine", publisert på xinhuanett 19. juni 2011, se: http://news.xinhuanet.com/english2010/world/2011-06/20/c_13938425.htm

60 Dette er den statistikken politikere og eksportkontrollmyndigheter benytter seg oftest av for å beskrive volum i den internasjonale våpenhandelen.

61 Se: http://www.sipri.org/databases/armstransfers/background/explanations2_default

traditional 120 mm mortar systems previously in use.”⁶² Dette våpenet er eksportert til en rekke NATO-land og noen afrikanske.

Den israelske staten bruker også mye energi på å markedsføre israelskproduserte våpen på denne måten. IDF brukes effektivt for å bevitne våpnenes stridserfaring i denne sammenheng. Et eksempel er IDFs omtale av dronene de brukte i Gaza-krigen på deres egne hjemmesider. Her står eksempelvis at: ”The success of the IDF thus far in Operation Cast Lead is largely due to the cooperation between different parts of the army—such as various brigades and units. Thanks to the use of UAVs, Unmanned Aerial Vehicles, the IDF has been attaining footage captured from the air, above the Gaza Strip, and collecting data for the ground forces in Gaza.”⁶³ ”Gaza- testede” droner som Hermes 450 er senere blitt promotert på våpenmesser mot denne bakgrunnen.

Reeksport av norsk krigsmateriell til Israel fra EU og USA

Hoveddelen av norsk krigsmaterielleksport går til våre nord-amerikanske og europeiske allierte. USA er mottaker av omtrent halvparten av alle våpen som eksporteres fra Norge. Ellers er det særlig EU-landene som importerer norsk krigsmateriell i store kvanta. Nettopp fordi disse landene er våre nære allierte stiller ikke norske myndigheter krav til sluttbrukererklæring eller reeksportklausul ved krigsmaterielleksport. Dermed kreves det ikke eksplisitt at norskimportert krigsmateriell ikke skal reeksporteres til mottakere Norge selv ikke tillater slik eksportert til. Norsk krigsmaterielleksport til nære allierte er dermed tuftet på tillit til at våre allierte ikke vil levere norsk krigsmateriell til mottakere Norge selv ikke ønsker at materiellet skal brukes av. Norsk eksportpolitikk ovenfor Israel er en god grunn til å spørre seg om det eksisterer noe rasjonelt grunnlag for denne tillitten fra norske myndigheters side. Vi har allerede sett at USA fører en helt annen våpeneksportpolitikk ovenfor Israel enn den Norge har. Det samme gjelder dessverre også for EU.

Om vi tar utgangspunkt i EUs siste årlige våpenhandel-statistikk, ser vi at EU-landene samlet rapporterte å ha innvilget 808 lisenser for krigsmaterielleksport til Israel i 2010.⁶⁴ Den samlede verdien av dette krigsmateriellet var 113 589 740 euro (mer enn 860 millioner NOK). Det var hele 19 EU-land som rapporterte å ha innvilget lisens for eksport av krigsmateriell til Israel i 2010. I følge tilsvarende norsk eksportstatistikk⁶⁵ eksporterte Norge krigsmateriell til 18 av disse 19 våpenleverandørene til Israel samme år. Hvordan kan da norsk eksportkontroll da ta det for gitt at norsk krigsmateriell ikke vil ende i Israel via norsk EU-eksport?

I 2010 tillot Frankrike krigsmaterielleksport til Israel for mer enn 35 millioner euro. Verdien av lisensene som ble innvilget for denne eksporten beløp seg til 32,8 millioner euro, hvilke gjør Frankrike til EUs største krigsmaterielleksportør til Israel dette året. Tyskland kommer inn som nummer to, med lisensiert eksport samme år til en verdi av 31,6 millioner euro. Romania var den tredje største krigsmaterielleksportøren fra EU dette året, og innvilget

---

⁶² Se eksempelvis ”Elbit Systems to Supply the Israeli MoD with Cardom Systems for Approximately \$40 Million”, publisert på [Defpro.news](http://defpro.news), 19. september 2011

⁶³ Se IDFs hjemmeside på: <http://dover.idf.il/NR/exeres/537834F5-35B8-4928-A743-659AE7FCDEBF.htm>

⁶⁴ EUs trettende konsoliderte årsrapport om våpeneksporten, publisert 30. desember 2011. EU dokument: 2011/C 382/01 ”Thirteenth Annual Report according to Article 8(2) of Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment”.

⁶⁵ Mld St. 25 (2010-2011), tabell 9.1

lisenser for slik eksport til en verdi av 15,2 millioner euro. En samlet oversikt over alle de 19 EU-landenes eksport til Israel oppgis i Vedlegg 2 til denne rapporten.⁶⁶

Samme år som EU tillot krigsmaterielleksport til Israel for mer enn 113 millioner euro ble det også nektet lisens for eksport til Israel ved 33 tilfeller.⁶⁷ Disse avslagene hjemles i forhold til EUs åtte kriterier for når slik eksport ikke skal tillates. Disse kriteriene er rettslig bindende for Norge, og er derfor også inkorporert i forskrift til Eksportkontrollloven i 2009. Også Norge avsto søknad om eksportlisens til Israel i 2010, men den norske statistikken viser ikke like tydelig som den europeiske på hvilke grunnlag dette ble gjort. Dette skyldes UDs problematiske opplisting av avslagene og dertil grunnlag i deres Melding til Stortinget om krigsmaterielleksporten i 2010.

Antall avslag og dertil kriteriebegrunnelse for EUs avslag på søknad om eksportlisens til Israel: ⁶⁸

Kriterium som legges til grunn for avslag i 2010	Antall avslag i 2010
Kriterium 2 (respekt for menneskerettigheter)	10
Kriterium 3 (innenrikspolitisk situasjon- væpnet vold)	11
Kriterium 4 (regional stabilitet- rustningskappløp)	9
Kriterium 7 (våpen på avveie)	3

Det er også interessant å merke seg at det av samme statistikk fremgår at Israel var blant de mottakerlandene EU initierte konsultasjoner med om eksporten ved flest anledninger gjennom 2010. Av 103 konsultasjoner var ni av dem med Israel. EU landene konsulterte bare mer med Ukraina, hvilke hadde elleve konsultasjoner dette året.⁶⁹ Sammen med de 33 avslagene opplistet ovenfor, bør dette forstås som et godt argument for at Norge faktisk kan påvirke EUs eksportpraksis ovenfor Israel om man fra norsk hold velger å prioritere dette.

Anbefalingen til norske myndigheter er på denne bakgrunn at Norge bør kreve eksplisitt garanti for av norsk krigsmateriell som utføres av landet ikke skal tilkomme Israel i fremtiden. Dette bør gjelde for alle mottakere av norsk krigsmateriell. Dessverre fører våre nære allierte en helt annen våpeneksportpolitikk ovenfor Israel enn Norge. Det er derfor ikke grunnlag for å ha tillitt til at våre nære allierte ikke skal reeksportere norsk krigsmateriell til Israel i fremtiden. Innad i EU er det også avvikende oppfatninger om hvilke eksport av krigsmateriell til Israel som bør tillates, noe som blant annet vises i det høye antallet avslag på lisenssøknader til Israel blant EU-landene. Vår anbefaling er at Norge utnytter denne

---

⁶⁶ Det er viktig å presisere at følgende EU land ikke bidro med fullstendige nasjonale data til denne statistikken dette året: Danmark, Tyskland, Belgia, Polen, Hellas og Storbritannia.

⁶⁷ EUs trettende konsoliderte årsrapport om våpeneksporten, publisert 30. desember 2011. EU dokument: 2011/C 382/01 "Thirteenth Annual Report according to Article 8(2) of Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment", side 144

⁶⁸ EUs trettende konsoliderte årsrapport om våpeneksporten, publisert 30. desember 2011. EU dokument: 2011/C 382/01 "Thirteenth Annual Report according to Article 8(2) of Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment", side 142-147

⁶⁹ EUs trettende konsoliderte årsrapport om våpeneksporten, publisert 30. desember 2011. EU dokument: 2011/C 382/01 "Thirteenth Annual Report according to Article 8(2) of Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment", Side 463

uenigheten i eksportkontroll samarbeidet i EU for å fremme egen våpeneksportpolitikk ovenfor Israel.

NATO og Israel

Israel har samarbeidet med NATO gjennom den såkalte "Middelhavsdialogen" siden 1994. Det har også arabiske land som Algerie, Marokko, Tunis og Egypt. I den senere tid har imidlertid NATO uttrykt et spesielt ønske om nærmere sikkerhetspolitisk samarbeid med Israel. Særlig har den sittende Generalsekretær Fogh Rasmussen gjort seg til talsmann for dette. Under Herzilia-konferansen i Israel i 2011⁷⁰ sa Generalsekretæren at Israel hadde vært blant dialogens "most dynamic participants", og fremhevet i denne sammenheng at et tettere samarbeid innen anti-terror anses som attraktivt. Israel produserer allerede krigsmateriell etter NATO-standard, og har innført merking og logistikksystemer som er kompatible med NATOs. Flere israelske regjeringsmedlemmer har også ytret ønske om NATO-medlemskap⁷¹ og folket synes å ønske nettopp dette.⁷² Israel deltar ofte på NATO-øvelser, og inviterer selv NATO-medlemmer på sine militære øvelser.

Nylig har Israel signert avtaler om tettere militærindustrielt samarbeid med Storbritannia, Hellas⁷³, Bulgaria⁷⁴ og Canada.⁷⁵ Israel har også avholdt flyvåpenøvelser med Hellas og Italia.⁷⁶ Også NATO-landet Makedonia er tett koblet til israelsk krigsmakt gjennom tilsvarende avtaler. I mai 2011 signerte Elbit Systems en kontrakt med det makedonske forsvarsdepartementet om å etablere et treningssenter for helikopterpiloter i landet. Programmet er senere utvidet til også å inkludere utdanning av dronepiloter, og foruten pilotutdanning skal også Elbit bistå Makedonia med anskaffelse av fly og simulatorer i følge avtalen. Elbits første kontrakt i prosjektet beløp seg til 43 millioner Euro.⁷⁷ Elbit uttalte i kontraktens anledning at: "We are very proud to have been chosen for this project, which attests to the customer's trust in us, following many years of cooperation. Outsourcing in the areas of training, professional qualification and pilot training centers is growing worldwide and we hope that the significant experience and prestige that we have acquired in this area, both with the Israel Defense Forces and with other distinguished customers, will bring additional projects worldwide."⁷⁸

De som tydeligst opponerer imot å inkludere Israel i NATO i dag er Tyrkia. Denne holdningen har styrket seg i senere tid. I september 2011 blokkerte eksempelvis Tyrkia for at Israel kunne etablere et representasjonskontor ved NATOs hovedkvarter i Brussel.⁷⁹

Selv om det kan sies å være et godt stykke igjen til NATO vil godta at et angrep på Israel er et angrep på alliansen, er det ingen tvil om at israelsk militærvesen i økende grad tilpasses alliansen. Dette stiller nye krav til norsk sikkerhetspolitisk grenseoppgang mot Israel. Også i NATO-sammenheng etterlyses derfor en entydig norsk politikk ovenfor Israel. Landet bør ikke

70 Se: <http://www.herzliyaconference.org/Eng/>

71 Se eksempelvis tidligere utenriksminister Ben Ami sin omtale på: <http://www.project-syndicate.org/commentary/benami37/English>

72 Se eksempelvis: <http://weekly.ahram.org.eg/2010/984/op2.htm>

73 AFP: "Greece, Israel Pledge to Boost Defense Ties", 10. januar 2012

74 Defence News: "Bulgaria, Israel to Sign Cooperation Deals", 14. januar 2012

75 Defence News: "Canada, Israel to Bolster Military Cooperation" 16. november 2011

76 Se: <http://www.presstv.com/detail/215471.html>

77 Pressemeldingen: "Elbit Systems to Establish a Pilot Training Center for Macedonian Defense and Security Forces", tilgjengelig på: <http://www.prnewswire.com/news-releases/elbit-systems-to-establish-a-pilot-training-center-for-macedonian-defense-and-security-forces-121623423.html>

78 Uttalt av Yoram Shmueli, Co-General Manager i Elbit Systems' Aerospace divisjon i mai 2011. Ibid.

79 Se: "Turkey blocks Israeli bid for opening NATO office", Hürriyet Daily News, 18. september 2011.

få delta i militær- eller sikkerhetsmessig forskning og -utvikling, militære øvelser, materiellutvikling eller tilsvarende innen rammen av NATO.

EU Security Research Program og israelsk krigsmateriellindustri

Norge er deltaker i EUs Security Research Program. I dette forskningsprogrammet bidrar norske bedrifter og institusjoner sammen med israelske partnere til felles utvikling av ny sikkerhetsteknologi. Dette kan i verste fall bidra til at Norge finansierer og utvikler teknologi med militær nytte, som igjen fører til utvikling og produksjon av nytt israelsk krigsmateriell.

Siden EU startet sin forskningsstøtte i 1984 har summene som går til dette økt dramatisk, og da også innen forsvarsrelatert teknologi. EUs forskningsprogram beløper seg i dag til 53 milliarder euro over syv år, og den største mottakerstat for disse pengene pr innbygger utenfor Europa er nettopp Israel. Under EUs syvende rammeprogram for forskning (FP7), som gjelder for perioden 2007 til 2013, er hele 1,4 milliarder euro avsatt til såkalt "security research".⁸⁰ De mest sentrale teknologiområdene denne forskningen fokuserer på er sensor- og radarteknologier, kommunikasjonsteknologier, informasjonssamfunnsteknologier, materialteknologier og bioteknologier.⁸¹ I dette European Security Research Program er Israel inkludert, da deres selskapers kunnskaper innen overvåkning overgår det meste av det man finner i EU.⁸²

Som deltaker i dette forskningsprogrammet finansierer også Norge forsknings- og utviklingsprosjekt som også Israels våpenindustri nyter godt av. Dette skjer både ved at den norske stat støtter programmet økonomisk, og ved at Norges forskningsråd formidler kontrakter gjennom programmet til norske aktører som deltar med blant annet israelsk sikkerhetsindustri i utvikling av ny sikkerhetsteknologi. Av de 177 forskningsprosjektene de 1,4 milliarder euroene i EU Security programmet under FP7 går til,⁸³ deltar israelske selskap og institusjoner i minst 15 av dem. Åtte av disse er igjen ledet eller koordinert av israelske selskap. Det er bare Storbritannia, Frankrike, Italia, Tyskland, Spania, Sverige, Belgia og Nederland som leder flere av prosjektene i dette forskningsprogrammet enn Israel.

I 2012 deltar både norske og israelske aktører i elleve av de 43 prosjekter med norske partnere innen Security rammen av FP7. Security Programmets formål er å utvikle teknologier og kunnskap for å kunne sikre borgerne mot trusler slik som terrorisme, naturkatastrofer og kriminalitet, og samtidig respektere menneskerettigheter og personvern. Videre skal forskningen sikre optimal og samlet bruk av tilgjengelige teknologier, stimulere til samarbeid for leverandører og brukere av sivile sikkerhetsløsninger og ikke minst bedre konkurransevnen for den Europeiske sikkerhetsindustrien.⁸⁴ Blant de norske deltakerne i EU Security i FP 7 er Forsvarets Forskningsinstitutt, Kongsberg Spacetec, Kongsberg Norcontrol IT og Norsk Elektro Optikk AS. EUs programkomite for Security-programmet har møter omtrent annenhver måned. Her deltar Justisdepartementet sammen

---

⁸⁰ Se EUs egen omtale på: http://cordis.europa.eu/fp7/security/home_en.html

⁸¹ Se: <http://www.forskingsradet.no/no/Artikkel/Security/1182736877750?lang=no>

⁸² Ben Hayes: "Should the EU subsidise Israeli security?", *EU Observer* 18. mars 2010.

⁸³ Se: http://www.forskingsradet.no/no/Norske_resultater/1253960389981

⁸⁴ Se Forskningsrådets nyhetsbrev på EU Security nr 3/ 2011 på:

http://www.forskingsradet.no/no/Nyheter/Nyhetsbrev_fra_EUs_Security_Programme_32011/1253965300114#Uttelling

Forskningsrådet, hvor sistnevnte kun er med som forskningseksperter.⁸⁵ Denne komiteen diskuterer både avslutningen av FP7 og hvordan forskning om sikkerhet kan ivaretas i FP 8 fra 2014 av. Sikkerhetsprogrammet blir videreført i neste rammeprogram, FP 8, som går fra 2014 til 2020, men da under navnet Horizon 2020. I 2012 var det norske deltakere i 43 av de 177 søknadene som har fått finansiering gjennom programmet.⁸⁶

Det er altså 11 prosjekter i EU Security hvor både norske og israelske aktører deltar sammen. Når slike forskningsprosjekt dreier seg om utvikling av strategisk teknologi og tjenester, bidrar samarbeidet også til å knytte norsk og israelsk militærindustri tettere sammen. I noen av prosjektene hvor norske aktører deltar med israelske i Security programmet kan det også være fare for militærteknisk spinn-off som Israel kan nyte godt av. Et eksempel er ISTIMES prosjektet. Her deltar det norske selskapet Norsk Elektro Optikk sammen med det israelske Tel Aviv Universitetet. ISITIMES er en forkortelse for "Integrated System for Transport Infrastructure surveillance and Monitoring by Electromagnetic Sensing." Gjennom dette prosjektet er målet å utvikle et selvhelbredende overvåkningssystem. Dette informasjonssystemet skal kunne fjernstyre et stort nettverk sensorer, og prosessere store mengder av elektromagnetisk data. Systemet er ment å overvåke kritisk infrastruktur for transport under kriser.⁸⁷ Da slik teknologiutvikling også kan tenkes å lede til utvikling av teknologi relevant for krigsmateriell, bør regjeringen uttale en tydelig politikk i forhold til hvor grensen skal gå for slike samarbeidsprosjekt med israelske partnere.

Security programmet ble i utgangspunktet satt opp for å støtte europeisk industri innen "homeland-security" feltet. Dette er den delen av sikkerhetssektoren som siden 9/11 har vært i kraftigst vekst.⁸⁸ Siden Israel etablerte seg i dette markedet lenge før 2001, som en direkte effekt av okkupasjonen, er den israelske sikkerhetssektoren langt mer teknologisk utviklet enn den europeiske. Det er nettopp dette som er EU kommisjonens argument for å inkludere israelsk krigsindustri i sine forskningsprogram; de besitter nisjekompetanse europeerne er avhengige av for å kunne etablere seg på det internasjonale markedet for "homeland-security" teknologi. Israelsk militær eksport til "homeland-security" formål er i dag på minst 1 milliard USD årlig, og denne næringen er i sterk vekst i Israel. Dette er også den delen av det militærindustrielle komplekset som bør forstås som nærmest tilknyttet dagens overvåkning av okkupert territorium.

All støtte som gis krigsmateriellindustrien til utvikling av ny teknologi gjennom EU Security defineres som "homeland-security", da militær forskning og utvikling ikke skal støttes direkte gjennom ordningen. I praksis støttes allikevel israelsk militærindustrielt kompleks gjennom ordningen. Blant de israelske krigsmateriellprodusentene som i dag kapitaliserer på EU Security programmets prosjekter finner vi både Israel Aerospace Industries (IAI), Motorola Israel og Elbit Systems. Elbit er ekskludert fra Statens Pensjonsfond Utland, fordi selskapet har levert overvåkningssystem for separasjonsmuren i Israel. Da denne beslutningen ble tatt i september 2009 var begrunnelsen daværende finansminister Halvorsen ga at Norge ikke kunne støtte selskap som så direkte bidrar til forbrytelser mot internasjonal rett. I tillegg til å utvikle overvåkningssystem for den illegale separasjonsmuren er Elbit sammen med IAI også

---

⁸⁵ Se Forskningsrådets Nyhetsbrev på:

http://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Nyhetsbrev_fra_EUs_Security_Programme_32011/1253965300114#program

⁸⁶ Se: http://www.forskningsradet.no/no/Norske_resultater/1253960389981

⁸⁷ ISITIMES prosjektbeskrivelse, tilgjengelig på: http://www.istimes.eu/upload/istimes_short_description.pdf

⁸⁸ Se eksempelvis Ben Hayes rapport "An arms race turned inwards" fra 2009, utgitt av Statewatch.

Neve Gordon: "The Political Economy of Israel's Homeland Security", side 9, The New Transparency, april 2009

spesielt store på leveranser av droneteknologi. Motorola Israel er også kjent for å ha utviklet virtuelle gjerder som brukes rundt israelske illegale bosettinger på Vestbredden.⁸⁹

Et av EU Security prosjektene i FP7 som tydelig viser hvordan israelsk sikkerhetssektor støttes gjennom ordningen heter TALOS.⁹⁰ Dette prosjektet dreier seg om utvikling av autonome roboter for EUs grensekontroll. I følge prosjektets kontrakt skal IAI bidra med: "operational solutions ensure that you detect, locate and target terrorists, smugglers, illegal immigrants and other threats to public welfare, swiftly and accurately, 24 hours a day, even in bad weather and low visibility conditions".⁹¹ EU kommisjonen hadde i utgangspunktet også støttet at disse robotene skulle utstyres med våpen, men gikk senere bort fra dette grunnet etiske betenkeligheter.⁹² Totalt er IAI deltaker i femten av EUs forskningsprogram innen sikkerhet og romfart, hvilke samlet er støttet med 148,55 mill Euro fra EU.⁹³

EU Security programmet har en tendens til å få forskning og utvikling til militær sektor til å se ut som sivil forskningsinnsats. Dette er særlig tydelig i forhold til utvikling av droneteknologi. Et eksempel på slik kobling til EU Security programmet er EUs grensekontroll, Frontex. De hadde sin første prøveflyging av en israelsk drone den 9. februar 2012. Den droneteknologien som benyttes i dette prosjektet er også utviklet med støtte fra EUs Security programmet. Dronen ble fløyet over Hellas, som også er hovedinnfartsåren for asylsøkere til EU.⁹⁴

Vi anbefaler at den norske regjeringen gjør vedtak som sikrer at Norge ikke finansierer forsknings- og utviklings arbeid i EU der israelsk våpen- og sikkerhetsindustri deltar.

Israelsk oppkjøp av norsk forsvarsindustri

Norsk næringsliv veves i dag inn i det israelske militærindustrielle komplekset på mange måter, og oppkjøp av norsk forsvarsindustri er en av dem. Dette er også en problemstilling som regjeringen ikke synes å ha noe entydig politikk i forhold til. Vi anbefaler derfor regjeringen å ta grep for å forhindre at israelskeid forsvarsindustri får operere fra Norge, og for å hindre at israelsk våpenindustri får bruke norske bedrifter de kjøper opp til å levere strategiske varer og tjenester fra Norge.

Det siste tilfellet av israelsk oppkjøp av norsk forsvarsindustri skjedde 19. januar 2012, da det norske selskapet Eltek solgte Nera Networks til et britisk datterselskap av det israelske Ceragon Networks. Nera har i flere år vært godkjent som eksportør av krigsmateriell fra Norge. Selskapet er en IT bedrift som har spesialisert seg på nettverksteknologi som blant annet brukes i våpensystemer.⁹⁵

---

89 Les mer om dette i rapporten "Farlige forbindelser – norske bånd til den israelske okkupasjonen", av Ingeborg Moa, utgitt av Norsk Folkehjelp og Fagforbundet i 2012, side 33

90 Transportable autonomous patrol for land border surveillance. Se: <http://talos-border.eu/>

91 Sitatet er hentet fra rapporten "Neoconopticon – The EU Security Industrial Complex", side 39, Transnational Institute 2009, ISSN 1756-851X, se også IAIs hjemmeside på: http://www.iai.co.il/35730-en/Business_Areas_HomelandDefense.aspx

92 Se: "Neoconopticon – The EU Security Industrial Complex", side 69, Transnational Institute 2009

93 Se Steven Gardners blogg på: <http://blogs.euobserver.com/gardner/2012/02/17/military-spending-dressed-up-as-research/>

94 Andrew Rettman: "EU firms join the goldrush on drones", EU Observer, 17. februar 2012

95 Nera Networks kunngjorde i desember 2011 at de var først i verden med å levere IP-baserte mikrobølgeforbindelser med langrekkevidde for LTE-nettverk. Dette kan være bakgrunnen for oppkjøpet i januar 2012.

Nera har levert militært kommunikasjonsutstyr til NATO land i mer enn seksti år.⁹⁶ Når vi vet at Nera Networks fikk innvilget lisens for eksport av krigsmateriell fra Norge både i 2003,⁹⁷ 2004,⁹⁸ 2005⁹⁹ og 2006¹⁰⁰ er spørsmålet dermed om tilsvarende eksporttillatelser fra Norge også vil kunne innvilges når selskapet nå eies av Ceragon i Tel Aviv. En annen relevant problemstilling er hvordan dette oppkjøpet vil virke inn på norsk krigsmaterielleksport gjennom Europa. I juni 2012 ble nemlig et EU direktiv som gjør våpenhandelen til del av EUs indre marked innført i Norge. Dette Intra Community Trade direktivet¹⁰¹ har som hensikt å styrke konkurransevilkårene for krigsmateriellprodusenter i EU og tilsluttede EØS-land. Effekten er at man innretter handel og samarbeid om produksjon av krigsmateriell i tråd med prinsippene for det indre marked. Direktivet setter derfor forenklete krav og vilkår for krigsmateriellindustriens eksport. Direktivet vil innebære en betydelig liberalisering av norsk eksportkontroll, et faktum den sittende regjering så langt har valgt å underkommunisere. Om oppkjøpet av Nera på denne måten vil bidra til at Ceragon styrker sin markedsadgang for leveranse av militær teknologi til Europa gjenstår å se. Tilsvarende gjelder hva regjeringens politikk vil være i slike saker.

Den klare anbefaling i denne sammenheng er at UD bør trekke tilbake innvilget eksportlisens for krigsmateriell når israelsk industri kjøper opp en norsk produsent på denne måten.

Drone-boom

En studie fra 2011 konkluderer med at det eksisterte 680 Unmanned Aerial Systems (UAS) programmer dette året. Til sammenlikning var det kun 195 tilsvarende program i verden i 1995.¹⁰² For høyteknologiske våpeneksportører som Norge og Israel ligger mye av fremtiden i droneteknologi, og da spesielt innen disse flyvende dronene. I dag er verdensmarkedet for militære Unmanned Aerial Vehicles (UAV) på ca 6 milliarder USD. Dette marked vil beløpe seg til 12 milliarder USD i 2018.¹⁰³

Israel har vært en pioner innen droneteknologiutviklingen siden Libanon-krigen i 1982.¹⁰⁴ Israels lange erfaring med dronekrig, og generelle satsning på høyteknologisk krigsmateriell, har videre posisjonert landet som verdens viktigste leverandør av droneteknologi internasjonalt. Israel har levert militære droner til flere land enn noen andre. Samtidig sitter en lang rekke norske dronebedrifter i startgroppen for droneeventyret, og er klar for å komme inn på dette markedet med den norske stat i ryggen. Forskning og utvikling for morgendagens lukrative droneeksport subsidieres i dag av Forsvarsdepartementet, og de norske utenriksstasjonene benyttes effektivt for å skaffe norsk droneindustri sine første militære kontrakter. De største potensielle kundene for både Norge og Israel i dronesammenheng er USA og EU. På begge disse frontene har norsk og israelsk våpenindustri allerede vært i

---

96 Ed: David John Smith: "Defence & Security Technology: Showcasing Norwegian Industry capabilities", side 58, Findexa forlag, juni 2008, Vol. 2008 No. 5 ISSN 0029-3628

97 Se Stortingsmelding 41 (2003-2004), side 40

98 Se Stortingsmelding 36 (2004-2005), side 36

99 Se Stortingsmelding 19 (2005-2006), side 43

100 Se Stortingsmelding 33 (2006-2007), side 50

101 Direktiv 2009/43/EC av 6.mai 2007 om «simplifying terms and conditions of transfers of defence-related products within the Community».

102 J.R. Wilson, "2011 Worldwide UAV Roundup," Aerospace America, March 2011

103 Andrew Rettman i EU Observer 17. februar 2012; "EU firms join the goldrush on drones".

104 Jim Garamone, "From U.S. Civil War to Afghanistan: A Short History of UAVs," American Forces Information Service, April 16. 2002.

kontakt. Dette setter helt nye krav til grenseoppgang for hva som er å forstå som våpenhandel med Israel innenfor gjeldende norsk våpenhandel-politikk.

Bevæpnede droner som angriper førerløst fra luften er noe relativt nytt, som det vil bli mer av i tiden som kommer. I 2011 ble det begått droneangrep i minst seks land; Afghanistan, Pakistan, Jemen, Somalia, Libya og Gaza.¹⁰⁵ Det ble rapportert om dronebombing av Gaza som tok menneskelig liv ved minst tre anledninger dette året.^{106 107 108} Israel fortsatte også å benytte både angrepsdroner og overvåkningsdroner i stort omfang over okkupert territorium i 2011. Det er godt dokumentert at de israelske dronene tok mange sivile liv under operasjon "Støpt Bly" på Gaza i 2008/2009.¹⁰⁹ Så sent som i 2011 ble det også avslørt gjennom Wiki Leaks at disse dronene tok livet av 16 sivile i en moské under denne operasjonen.¹¹⁰

De viktigste kampdronene Israel i dag bruker i okkupasjonen er Hermes og Heron. Hermes produseres av Elbit Systems Ltd, og Heron produseres av Israel Aerospace Industries (IAI). Disse dronene er også de største eksportsuksessene Israel har å vise til. Per juli 2010 hadde Israel eksportert mer enn tusen droner til 42 stater. IAI drar inn minst 350 millioner USD på denne eksporten i året.¹¹¹ Siden 2010 er også flere nye stater kommet til på Israels eksportliste, og utsiktene for den militære droneindustrien er svært gode. Dette skyldes først og fremst at Israel har hatt droner i sitt flyvåpen i hele 41 år, og at gigantiske markeder i USA og EU ligger åpne for Israels droneindustri.¹¹²

Norsk-israelsk industrimøte i USAs droneproduksjon

Det eneste landet i verden som har mer erfaring med militære droner enn Israel er USA. Amerikanerne startet moderne droneutvikling allerede på 1960 tallet, men har utvist en langt mer restriktiv holdning til hvem som skal få tilgang på deres droneteknologi enn Israel. Mens USA i 2000 brukte 284 millioner USD på UAS, er tilsvarende tall for 2010 3,3 milliarder USD.¹¹³ For å sikre bedre service til Pentagon og tilgang på nye dronekontrakter i det amerikanske markedet har israelske våpenbedrifter til og med satt opp en dronefabrikk i Starkville, Mississippi og en i Columbus, Ohio.¹¹⁴ USA bruker i dag de israelske Skylark dronene, og mange israelske droneselskap er underleverandører for de amerikanske dronene.

På tilsvarende måte er norsk krigsmateriellindustri på full fart inn i det amerikanske dronemarkedet. Kongsberg Defence Systems (KDS) har nylig inngått avtaler med den

---

105 Chris Cole, "Drone wars briefing", januar 2012

106 Al-Jazeera bloggen 24. august 2011: en palestiner drept av Israelsk drone: se <http://blogs.aljazeera.net/liveblog/gaza-aug-24-2011-0156>

107 The Voice of Russia, 7. september 2011: en palestinsk militant drept av israelsk drone, se: <http://english.ruvr.ru/2011/09/07/55761836.html>

108 Demotix 5. juli 2011: to menn drept av droneangrep på Gazastripen; se <http://www.demotix.com/news/746856/two-men-die-israeli-drone-strike-gaza-strip>

109 Human Rights Watch rapporten "Precisely wrong - Gaza Civilians Killed by Israeli Drone-Launched Missiles", fra juni 2009, dokumenterer seks forskjellige slike angrep.

110 Anshel Pfeffer, WikiLeaks: "IDF uses drones to assassinate Gaza militants", Haaretz, 2. september 2011, se: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/wikileaks-idf-uses-drones-to-assassinate-gaza-militants-1.382269>

111 IAIs overingeniør Jacques Chemla, sa det i 2010 på denne måten: "Israel is the world's leading exporter of drones, with more than 1,000 sold in 42 countries", se: Charly Wegman: "Spy in the sky for millions for Israel", Daily Times, 3. juli 2010

112 Se: <http://www.defense-unmanned.com/article/221/israel-marks-40-years-of-uav-operations.html>

113 Jeremiah Gertler: "U.S. Unmanned Aerial Systems", Congressional Research Service, 3. januar 2012.

114 Ed Kinane: "Drones and death – the Israeli connection", 2. januar 2010 i Palestine Chronicle, se: http://palestinechronicle.com/view_article_details.php?id=15717

amerikanske våpengiganten Northrop Grumman om leveranser i forbindelse med NATOs nye anskaffelser av Global Hawk droner.¹¹⁵ Dette er enda ikke formalisert gjennom en signert kontrakt, men KDS sine leveranser er en del av tilbudet NATO har takket ja til.¹¹⁶ Samtidig vet vi at Northrop Grumman helt siden tidlig 2000-tall har samarbeidet med Israel Aerospace Industries om utviklingen av blant annet Global Hawk. I en samarbeidsavtale fra 2004, under navnet: "Northrop Grumman, Aurora Flight Sciences, Israel Aircraft Industries form alliance to penetrate tactical, long-endurance UAV market", formuleres det samarbeidet som norske KDS nå vil ta del i som underleverandør til Global Hawk. KDS-avtalen skaper dermed kontaktflater med israelsk droneindustri som hovedsakelig er situert i USA.¹¹⁷

I norsk kontekst er Elbit Systems et av de mest omtalte israelske våpenselskapene. Elbit har alltid hatt det israelske militæret som kunde, og har i dag ca. 12 000 ansatte. Selskapet samarbeider med en rekke amerikanske droneselskap, blant annet våpengigantene Boeing og Northrop Grumman.¹¹⁸ Elbit har også kjøpt opp en rekke våpenbedrifter i USA. Elbit produserer både kampdroner og overvåkningsdroner.

I lys av det overnevnte anbefales det norske myndigheter å følge utviklingen i dronemarkedet spesielt nøye. Nye grenseoppganger for uakseptabelt samarbeid mellom norske og israelske selskap er nødvendig på dette feltet. Disse grensene må kommuniseres tydelig fra den norske stat til norsk våpenindustri. Flere titalls norske bedrifter er i dag allerede i dronemarkedet. Dette er en ny bransje i landet, hvor de fleste selskap er etablert etter 2006. Disse selskapene har derfor begrenset erfaring med norsk eksportkontroll, og har stort behov for tett oppfølging fra norske eksportkontrollmyndigheters side, slik at bransjen gjøres klar over hvor grensene for industrielt samarbeid med israelske selskap skal gå.

---

115 NATO besluttet å gå til anskaffelse av disse dronene under deres forsvarsministermøte 2. februar 2012. Norge betaler i denne sammenheng ca 320 mill NOK som andel av denne NATO anskaffelsen.

116 Avklart i korrespondanse med Marita Hundershagen i Forsvarsdepartementet (FD) mellom 5. og 8. februar 2012.

117 Denne avtalen finner du her:

http://www.irconnect.com/noc/press/pages/news_printer.html?d=60962&print=1

118 Se omtale av Elbits siste avtale om samarbeid med Boeing på C-130 Hercules fra 12. oktober 2012 på; http://www.upi.com/Business_News/Security-Industry/2012/10/12/Elbit-Northrop-develop-new-TFTA-system/UPI-64911350059181/#ixzz29M8McYZM

Konklusjon og anbefalinger

I denne rapporten har vi sett nærmere på det norske våpeneksportforbudet ovenfor Israel, norsk våpenimport fra Israel, bruk av norske og delvis norskutviklede våpen i bruk i det israelske militæret, det israelske militærindustrielle kompleksets egenart, deres samarbeid med norsk våpenindustri og partnere av norsk våpenindustri i andre land med relasjoner til israelsk våpenindustri. I tillegg er det fremlagt eksempler på norsk strategisk samarbeid med Israel innen sikkerhetsforskning og innen NATO- samarbeidet. Konklusjonen er at norsk strategisk politikk ovenfor Israel ikke er samstemt i forhold til de tema denne rapporten har tatt for seg. På denne bakgrunn anbefaler Fagforbundet og Norsk Folkehjelp at norsk politikk overfor Israel bør endres som følger:

- 1. Import av krigsmateriell fra Israel bør forbys på samme grunnlag som Norge forbyr egen eksport av krigsmateriell til Israel.** Dagens norske policy, som er å nekte eksport men tillate import, er ikke konsistent ettersom importen er med på å støtte opp om det samme israelske militærindustrielle komplekset som man søker å begrense samhandlingen med gjennom eksportforbudet. Israelsk krigsmateriell blir utviklet, testet og promotert på det internasjonale våpenmarkedet i kontekst av okkupasjonen og dertil stridshistorie. Det å importere slikt krigsmateriell er derfor også en støtte til den samme okkupasjonen Norge bruker som begrunnelse for at norske våpen ikke får eksporteres til Israel.
- 2. Norske våpenfabrikker i utlandet må underlegges de samme krav til eksportforbud til Israel som om bedriftene hadde operert fra Norge.** Når Norge i utgangspunktet ikke tillater eksport til Israel bør det også anses å være i statens interesse at norske våpeneksporterende bedrifter i utlandet ikke skal opptre i strid med denne policy. I Nammo Talley-tilfellet kan dette ryddes opp i umiddelbart, da staten selv eier 50 % av aksjene i selskapet, og Talley er en egen divisjon av selskapet. Staten bør derfor benytte sitt eierskap i Nammo på en slik måte at våpeneksporten fra Nammo Talley til Israel opphører.
- 3. Norge må skjerpe inn reglene for komponenteksport. Norge bør kreve re-eksportklausul for alt krigsmateriell som eksporteres, inkludert komponenter og deler, hvor mottaker av det norske krigsmateriellet kreves å garantere for at disse strategiske varene ikke skal ende opp i Israel.** Manglende norsk eksportkontroll over del-leveranser til krigsmateriell gjør at norsk våpenindustri i dag bidrar til israelsk krigsmakt i stort omfang. Manglende krav om re-eksport klausul ved norsk eksport av innsatsvarer til krigsmateriell gjør det også enkelt for norsk våpenindustri å bidra til våpensystem som brukes i krig og okkupasjon av Israel i dag via tredjeland.
- 4. Norge bør bruke sin stemme i EUs apparat for eksportkontroll til å fremme landets våpeneksportforbud ovenfor Israel.** Norge bør også innføre reeksportklausul ovenfor nære allierte, slik at all eksport av norsk krigsmateriell gis en juridisk sikring imot reeksport til Israel.
- 5. Den norske regjeringen bør arbeide mot israelsk involvering i NATOs militære samarbeid.** Også i NATO-sammenheng etterlyses en entydig norsk politikk ovenfor Israel. Israel bør ikke få delta i militær- eller sikkerhetsmessig forskning og -utvikling,

militære øvelser, materiellutvikling eller tilsvarende innen rammen av NATO samarbeidet.

6. **Vi anbefaler at den norske regjeringen gjør vedtak som sikrer at Norge ikke skal finansiere forsknings- og utviklingsarbeid i EU der israelsk våpen- og sikkerhetsindustri deltar.** Den norske regjeringen bør i tillegg gå ut med en oppfordring til norske forskningsinstitusjoner og norsk industri, om å ikke drive annet forskningssamarbeid med israelsk våpen- og sikkerhetsindustri.
7. **Ved israelsk oppkjøp av norsk våpenindustri bør Utenriksdepartementet nekte selskapet eksportlisens for krigsmateriell.** Statlig eierskap i våpenindustrien bør sikre at norsk eierskapsutøvelse utøves i tråd med politikken om eksportnekt ovenfor Israel, hvilke også bør innebære at slike norske bedrifters samarbeid med israelsk våpenindustri ikke bør få forekomme.
8. **Det anbefales norske myndigheter å følge utviklingen i dronemarkedet spesielt nøye.** Nye grenseoppganger for uakseptabelt samarbeid mellom norske og israelske selskap er strengt nødvendig innenfor denne krigsmateriellsektoren. Disse grensene må kommuniseres tydelig fra den norske stat til norsk droneindustri. Flere titalls norske bedrifter er i dag allerede i dronemarkedet, og disse bedriftene har liten erfaring med norsk eksportkontroll. Det eksisterer derfor et stort behov for tett oppfølging fra norske eksportkontrollmyndigheter ovenfor bransjen, slik at denne gjøres klar over hvor hvilke grenser som skal gjelde for militærindustrielt samarbeid med Israel på dronemarkedet i fremtiden.

Prosjektnavn	Norsk partner	Israelsk partner
Developing a Crisis Communication Scorecard	Norwegian University of Science and Technology	BEN GURION UNIVERSITY OF THE NEGEV.
A New Agenda for European Security Economics	Institutt for fredsforskning, PRIO, Oslo,	THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM.
SEcurity REsearch Ncp network - phase 1	Norges forskningsråd	MATIMOP, ISRAELI INDUSTRY CENTER FOR RESEARCH & DEVELOPMENT
Integrated system for transport infrastructures surveillance and monitoring by electromagnetic sensing	Norsk Elektro Optikk AS	TEL AVIV UNIVERSITY
Secured Urban Transportation - European Demonstration	Universitetet i Stavanger	1) MTRS3 SOLUTIONS AND SERVICES LTD 2)NICE SYSTEMS LTD 3) G. TEAM SECURITY LTD
Designing Safer Urban Spaces	Research Management AS	1) BEZALEL ACADEMY OF ARTS AND DESIGN 2) THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM.
Mastering the Value Function of Security Measures	Institutt for fredsforskning, PRIO, Oslo,	WHITE CYBER KNIGHT LTD
SEcurity REsearch Ncp network – phase 2	Norges forskningsråd	MATIMOP, ISRAELI INDUSTRY CENTER FOR RESEARCH & DEVELOPMENT
European security trends and threats in society	PRIO	MAGEN DAVID ADOM IN ISRAEL
Tactical Approach to Counter Terrorists in Cities	PRIO	INTERNATIONAL SECURITY AND COUNTER-TERRORISM ACADEMY
Public Perception of Security and Privacy: Assessing Knowledge, Collecting Evidence, Translating Research into Action	PRIO	MINISTRY OF PUBLIC SECURITY

Eksportør av krigsmateriell til Israel	Verdi av lisenser innvilget i 2010 avrundet i 1000 Euro
Frankrike	32 831
Tyskland	31 620
Romania	15 216
Finland	7 930
Storbritannia	7 291
Spania	5 767
Bulgaria	4 887
Tsjekkia	3 588
Hellas	3 361
Polen	2 618
Belgia	2 277
Italia	1 315
Nederland	717
Ungarn	642
Slovenia	616
Østerrike	484
Danmark	228
Slovakia	100
Irland	25
(Avrundet) Sum:	121 513

¹¹⁹ Eksportåret 2010 er per oktober 2012 det siste EU har publisert samlet eksportdata for. Kilde: EUs trettende konsoliderte årsrapport om våpeneksporten, publisert 30. desember 2011. EU dokument: 2011/C 382/01 "Thirteenth Annual Report according to Article 8(2) of Council Common Position 2008/944/CFSP defining common rules governing control of exports of military technology and equipment"